

GAMS

BELGIQUE - BELGIË

GBV & ASYLUM
LEARN & ACT

7

SPECIFIEKE
FICHE

Seksueel geweld en internationale bescherming*

* Er wordt in deze fiche gestreefd naar een genderbewust en inclusief taalgebruik. Hoewel hierbij erkend wordt dat de Nederlandse taal hierin tekort schiet, werd ervoor gekozen de vermelding 'v/m/x' weg te laten om de continuïteit van de tekst te verzekeren.

Inhoudstafel

1. Basisaspecten	1
1.1. Definitie.....	1
1.2. Context.....	2
1.3. Gevolgen.....	4
2. Juridisch kader	5
3. Identificatie	6
3.1. Aandachtspunten voor de sociale en medische intake.....	6
3.2. Signalen voor identificatie.....	7
3.3. Voorbeeldvragen.....	7
4. Stappen na identificatie	8
4.1. Op psychosociaal vlak.....	8
4.2. Op het vlak van gezondheid.....	9
4.3. Op juridisch vlak.....	10
4.4. Veiligheid in het opvangcentrum.....	12
5. Praktische hulpbronnen	13
6. Bronnen voor verdere studie	15

1 | Basisaspecten

1.1. DEFINITIES

De term 'seksueel geweld' omvat verschillende daden en concepten, en het is belangrijk ze te definiëren. Daarom hebben we ervoor gekozen de definities te hanteren die opgenomen zijn in het Belgische Strafwetboek. Deze dienen immers als referentiepunt en werkinstrument wanneer een klacht ingediend wordt.

Verkrachting

In België wordt verkrachting gedefinieerd als 'Elke daad van seksuele penetratie van welke aard en met welk middel ook, gepleegd op een persoon die daar niet in toestemt' (artikel 375 van het Strafwetboek).¹

Voor verkrachting zijn twee elementen vereist: **seksuele penetratie** en **de niet-toestemming van het slachtoffer**. De wet gaat ervan uit dat het slachtoffer niet in staat was toestemming te verlenen wanneer de seksuele penetratie opgedrongen werd door middel van geweld, dwang, bedreiging, verassing of list. Dit is tevens het geval indien de verkrachting mogelijk gemaakt werd wegens een handicap of een fysieke/mentale beperking van het slachtoffer.

Elke seksuele daad, gepleegd op een kind jonger dan 14 jaar, wordt beschouwd als een daad van geweld, een verkrachting.

Verkrachting tussen echtgenoten is strafbaar voor de Belgische wet.

Aanranding van de eerbaarheid

Dit is een aanranding van de seksuele integriteit van een persoon zonder dat deze de toestemming gegeven heeft. In tegenstelling tot verkrachting, is hier geen sprake van seksuele penetratie.² Bijvoorbeeld: ongewenste aanrakingen, strelingen of kussen, een persoon ertoe dwingen zich te ontkleden of geslachtsdelen te tonen.

Voyeurisme

Voyeurisme houdt het feit in een persoon te observeren (of te laten observeren) of hiervan een visuele of audio-opname te maken (of laten maken) zonder de toestemming van deze persoon of zonder zijn/haar medeweten³. De persoon die hier slachtoffer van is moet naakt zijn of zich aan een expliciete seksuele activiteit overgeven. Hij/zij moet zich ook in omstandigheden bevinden waarin hij/zij er redelijkerwijs mag van uitgaan dat er geen inbreuk gepleegd wordt op zijn/haar privacy.

Grooming

Het gaat hier om pogingen die via informatie- en communicatietechnologie ondernomen worden door een volwassene, om een vertrouwensband te scheppen met een minderjarige onder 16 jaar. Grooming veronderstelt de wil van de dader

1 Wet van 4 juli 1989.

2 De wet van 1 februari 2016 heeft de bepalingen met betrekking tot aanranding van de eerbaarheid (Artikelen 372 en volgende van het strafwetboek) gewijzigd. Sindsdien vereist de aanranding van de eerbaarheid geen bedreiging of geweld meer om als dusdanig gekarakteriseerd te worden. De moeilijkheid is dat het begrip 'aanranding van de eerbaarheid' niet juridisch vastgelegd is: het is dus voor interpretatie vatbaar.

3 Artikel 371/1 van het strafwetboek. Dit artikel sanctioneert ook de verspreiding van opnames met betrekking tot voyeurisme.

een ontmoeting met de jongere onder 16 jaar tot stand te brengen met de bedoeling een seksueel getint misbruik te plegen⁴.

Openbare zedenschennis

Dit bestaat erin de openbare zeden te schenden door handelingen die de eerbaarheid schade berokkenen.⁵

Openbare zedenschennis behelst bv. **exhibitionisme** (zijn/haar geslachtsorganen te tonen en/of zich in het openbaar te masturberen).

Seksisme

Seksisme betreft elk gebaar of elke handeling die tot doel heeft misprijzen uit te drukken tegenover een persoon, op grond van zijn/haar geslacht, of deze persoon te beschouwen, omwille van dezelfde reden, als minderwaardig of te reduceren tot zijn/haar geslachtelijke dimensie en die een ernstige aantasting van de waardigheid van

deze persoon tot gevolg heeft.⁶

Ongewenste intimiteiten

Betreffen een geheel van gebaren, houdingen en woorden met seksuele connotatie die kwetsend kunnen zijn voor het eergevoel en voor de morele en/of fysieke integriteit van een persoon, en die een vijandige, vernederende, ontorende of beledigende omgeving creëren.⁷

Het bezitten of produceren van kinderpornografisch materiaal

Met kinderpornografisch materiaal wordt specifiek bedoeld alle materiaal waarin een minderjarige gedwongen wordt seksueel gedrag te vertonen of dat de geslachtsorganen van een minderjarige weergeeft met hoofdzakelijk seksuele bedoelingen.

1.2. CONTEXT

IN HET LAND VAN HERKOMST

Verkrachting als oorlogswapen

Seksueel en gendergerelateerd geweld (SGBV) in een context van conflicten zijn een wijd verspreid oorlogswapen in conflicten in de Centraal-Afrikaanse Republiek, de Democratische Republiek Congo (DRC), Mali, Darfoer en Syrië, om maar enkele te citeren. Ze worden gebruikt om gemeenschappen te terroriseren, te denigreren, te straffen en etnische 'zuiveringen' door te voeren. Vrouwen en meisjes zijn de eerste slachtoffers, maar ook mannen en jongens worden gevisieerd en hebben eronder te lijden. Overlevenden worden vaak gemargina-

liseerd en gestigmatiseerd terwijl ze maar weinig hoop kunnen koesteren dat de daders verantwoording zullen moeten afleggen voor het gerecht.

Seksueel geweld neemt toe in periodes van conflict en post-conflict⁸

Meisjes en vrouwen lopen meer risico op seksueel geweld in situaties van conflict en post-conflict. Meisjes en vrouwen die vastgehouden worden in de gevangenis en in detentiekampen lopen extra veel gevaar, meer bepaald wanneer de gevangenisomstandigheden geen bescherming garanderen ten overstaan van mannelijke gevangenen of wanneer de bewakers mannen zijn.

4 Artikel 377quater van het strafwetboek.

5 Artikel 385 van het strafwetboek.

6 Wet van 22 mei 2014.

7 Op de werkvloer worden ongewenste intimiteiten veroordeeld door de wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn op het werk, alsook door de wet van 28 februari 2014 betreffende de preventie van psychosociale risico's op het werk.

8 Josse,E (2015). Les violences sexuelles dans les contextes de conflit et de postconflit. Une série du journal de médecine légale 3 (58) : 205-211. Retrieved from http://www.resilience-psy.com/IMG/pdf/205-212_josse_violences_sexuelles_pub_2.pdf.

In een context waar voedselbevoorrading, het ophalen van water en het sprokkelen van hout om te koken taken zijn die worden toegewezen aan meisjes en vrouwen, moeten tal van dorpsbewoonsters zich op afgelegen plekken wagen. Evenzo, verlaten vrouwen op de vlucht de omgeving van de toegewezen kampen om levensmiddelen te zoeken. Zo lopen ze gevaar op verkrachting, agressie en ontvoering door strijders of bandieten.

Seksueel geweld kan ook gepleegd worden door personen die verondersteld worden ontheemde personen en vluchtelingen te beschermen. Zo hebben meerdere onderzoeken en meldingen, gevallen van verkrachting aan het licht gebracht van minderjarigen, gepleegd door Blauwhelmen in het kader van vredesmissies in Haïti, de Centraal-Afrikaanse Republiek of de DRC.⁹

Tijdens het migratieparcours

Het vrouwenlichaam is vaak pasmunt tijdens een migratieparcours om een grens te kunnen oversteken of een vervoersmiddel te kunnen betalen. De meeste vrouwen zijn aldus slachtoffer van seksueel geweld tijdens hun reis naar Europa, en sommige vrouwen vertellen dat hen voorgesteld werd progesteroninjecties te nemen (een langdurig anticonceptiemiddel dat drie maand werkt) voor ze de reis aanvatten, als bescherming tegen ongewenste zwangerschap.¹⁰

Hoewel het volledige migratieparcours een verhoogd risico op seksueel geweld inhoudt, zijn bepaalde landen bekend voor het systematisch plegen van seksueel geweld, zoals Libië. In Libische detentiecentra worden mannen en vrouwen systematisch onderworpen aan seksueel geweld (gedwongen verkrachting van anderen, zelfs lijken, gedwongen incest, castratie, etc.)¹¹. Als iemand zegt langs Libië gepasseerd te zijn, dan impliceert dit dat men slachtoffer is geweest van seksueel geweld, ongeacht of men man of vrouw is. Het seksuele geweld wordt vaak gefilmd en naar de familie gestuurd met de bedoeling geld af te persen van de verwanten van de slachtoffers.

IN HET ONTHAALLAND

Tal van vrouwen getuigen van seksueel geweld bij aankomst in België. Een studie die in België en Nederland uitgevoerd werd, bracht de frequentie van seksueel en gendergerelateerd geweld bij migranten in Europa aan het licht: 87.223 respondenten waren persoonlijk slachtoffer sinds hun aankomst in Europa. De meerderheid van de daders waren mannen (74,0%) en 69,3% van de slachtoffers waren vrouwen. Hoewel de dader van het geweld in de meeste gevallen de partner of ex-partner was, werd ook één vijfde van het gerapporteerde geweld gepleegd door professionele hulpverleners uit de asielsector.¹²

9 Lee,S & Bartels,S (2020) 'They Put a Few Coins in Your Hand to Drop a Baby in You': A Study of Peacekeeper-fathered Children in Haiti, *International Peacekeeping*, 27:2, 177-209, Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13533312.2019.1698297?needAccess=true>.

10 Richard,F. 2019. Communication personnelle : témoignages de femmes en consultation médicale.

11 Chynoweth, S (2019). "More Than One Million Pains": Sexual Violence Against Men and Boys on the Central Mediterranean Route to Italy. *Women's Refugee Commission*.

12 Keygnaert,I , Vettenburg,N & Temmerman,M (2012) Hidden violence is silent rape: sexual and gender-based violence in refugees, asylum seekers and undocumented migrants in Belgium and the Netherlands, *Culture, Health & Sexuality*, 14:5, 505-520. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13691058.2012.671961?needAccess=true>.

1.3. GEVOLGEN

→ Zie transversale fiche 3 'Impact van gendergerelateerd geweld op de gezondheid' voor meer informatie over het traumatisch geheugen.

Onmiddellijke gevolgen

Op het moment van de agressie is de persoon als het ware **'met verlamming geslagen'**, hij/zij reageert vaak niet onmiddellijk en wordt overmeesterd door doodsangst. Er treedt vaak een gevoel op van 'van zichzelf afgescheiden te zijn'. In zo'n geval spreken we van **dissociatie**. Deze verbijstering en dissociatie kunnen blijvende mechanismen worden indien de posttraumatische stress zich structureel innestelt.

Sommige slachtoffers van verkrachting spreken van een erectie, een ejaculatie (bij mannen) of vaginale lubricatie, een orgasme (bij vrouwen). Dit is een puur onwillekeurige, fysieke reactie die het slachtoffer niet kan controleren. Dit kan tot verwarring en schaamtegevoel leiden, en draagt ertoe bij dat de verkrachting niet aangegeven wordt.¹³

De gevolgen van seksueel geweld zijn ernstig en hebben een negatieve impact op alle levensdomeinen van de persoon.

Gevolgen op middellange en lange termijn

Seksueel geweld heeft altijd een impact op de mentale en/of fysieke gezondheid van de personen die ermee geconfronteerd worden. Bij seksuele agressie is er altijd het 'vóór' en het 'na'. De impact varieert qua vorm en intensiteit bij elke persoon.

In de meeste gevallen kunnen echter enkele typische symptomen aangegeven worden:

- Schaamte, schuldgevoel, moeite om erover te spreken,
- Verlies van zelfwaardering, zelfvertrouwen en vertrouwen in de andere,
- Seksueel overdraagbare aandoeningen (SOA),
- Psychosomatische pijnen,
- Ontwaken van het traumatisch geheugen (scherpe herinnering van de pijn die men tijdens de agressie voelde, nachtmerries),
- (Neiging tot) depressie, zelfmoordgedachten,
- Toegenomen risico op verminkings- of verdovingsgedrag om zich los te koppelen van de posttraumatische stress (automutilatie, drug-, medicatie-, alcoholgebruik).

¹³ Levin, R. J., & Berlo, W. V. (2004). Sexual arousal and orgasm in subjects who experience forced or non consensual sexual stimulation- a review. *Journal of Clinical Forensic Medicine*, 11(2), 82-88. Retrieved from http://www.pereestupinya.com/pdf/sexual_arousal_during_forced_sex.pdf.

2 | Juridisch kader

→ Zie transversale fiche 2 'Maatregelen voor internationale en nationale bescherming betreffende gendergerelateerd geweld' voor juridische teksten die van toepassing zijn op alle vormen van gendergerelateerd geweld.

In het internationale recht

↘ Het **Statuut van Rome**, dat goedgekeurd werd in 1998, was een van de eerste internationale verdragen die op brede schaal seksueel en gendergerelateerd geweld in een context van conflicten, als misdaden tegen de menselijkheid, oorlogsmisdaden, en in bepaalde gevallen, als genocide, erkende.

↘ In 2018 keurde de veiligheidsraad van de VN een **resolutie** unaniem goed waarbij **verkrachting beschouwd wordt als oorlogswa- pen**. Zo werd een kapitale maatregel genomen ten voordele van de bescherming van vrouwen en meisjes in DRC en de hele wereld. De resolutie 1820 bevestigt dat verkrachting en andere vormen van seksueel geweld een oorlogsmisdad kunnen betekenen, een misdaad tegen de menselijkheid of of deel kunnen uitmaken van genocide.

In het Belgische recht

De Belgische wet vormt een goede basis om na te gaan van welk type seksueel geweld een persoon slachtoffer is of was. In het Belgische strafwetboek zijn verkrachting en aanranding van de eerbaarheid vormen van seksuele agressie. Echter, ook andere vormen van seksuele agressie worden door de Belgische wet veroordeeld: voyeurisme, grooming, openbare zedenschennis, of ook seksisme, ongewenste intimiteiten en kinderpornografie (zie definities in hoofdstuk 1.1).

Leeftijd en toestemming

Vóór 14 jaar: wordt een seksuele relatie altijd beschouwd als verkrachting, ongeacht of er toestemming is of niet.

Tussen 14 en 16 jaar: vanaf 14 jaar is er geen sprake meer van verkrachting indien de betrokken persoon vrijwillig instemt met seksuele penetratie. Seksuele betrekkingen kunnen door het Belgische gerecht als aanranding tot de eerbaarheid gekwalificeerd worden zelfs indien er geen geweld en bedreiging is, en zelfs indien de partner instemde.

Vanaf 16 jaar (seksuele meerderjarigheid): kan een minderjarige wettelijk vrijwillige seksuele betrekkingen hebben.

Verjaringstermijnen om klacht in te dienen

Voor meerderjarige slachtoffers bedraagt de verjaringstermijn 10 jaar na de feiten, te rekenen vanaf het plegen hiervan.

Voor minderjarige slachtoffers is er geen verjaringstermijn meer. De wet van 14 november 2019¹⁴ heeft de verjaringstermijn voor seksuele delicten op minderjarigen afgeschaft. Deze wet trad in voege op 30 december 2019.

¹⁴ Wet van 14 november 2019 tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering om de verjaring van ernstige seksuele delicten gepleegd op minderjarigen teniet te doen. Retrieved from : https://www.etaamb.be/fr/loi-du-14-novembre-2019_n2019015803.html.

3 | Identificatie

→ Zie transversale fiche 4 'Individuele gespreksvoering' voor meer informatie omtrent de basisvaardigheden betreffende gespreksvoering.

3.1. AANDACHTSPUNTEN VOOR DE SOCIALE EN MEDISCHE INTAKE

Tip! Indien het volgende als richtlijn in het centrumreglement opgenomen wordt: 'De intake gebeurt in de regel met elke bewoner/bewoonster afzonderlijk', zal het makkelijker zijn dit te laten respecteren en te vragen om de persoon alleen te zien.

Belangrijk: indien een persoon uitgenodigd wordt zich in vertrouwen te uiten, moet dit gebeuren in het belang van de persoon zelf. Het is van belang de persoon op een niet te directe manier te ondervragen. Verkrachting is een intrusie. Als de persoon geforceerd wordt te spreken, kan dit als een nieuwe gewelddaad ervaren worden.

Het creëren van een vertrouwensband is een voorwaarde om zich überhaupt te kunnen uiten.

Ziehier enkele basisregels om het creëren van de vertrouwensband te begunstigen:

- Het ritme van de persoon respecteren en aanvaarden dat de ingezette middelen niet altijd volstaan om hem/haar tot spreken te brengen.
- Luisteren en beschikbaar zijn indien de persoon zijn of haar hart uitstort en praat.
- Rekening houden met eventuele culturele aspecten tijdens de ontmoeting. De manier waarop intieme vragen aangekaart worden, kan sterk verschillen naargelang de achtergrond van de persoon.

Te vermijden:

- Niet oordelen, nooit in twijfel trekken wat gezegd wordt.

- Het gezegde niet banaliseren of minimaliseren, ook als het moeilijk te begrijpen is.
- Niet proberen een objectieve waarheid omtrent de feiten vast te leggen.
- Niet (te) diep willen graven, niet aandringen.

Aan te moedigen:

- Zich beschikbaar opstellen.
- Zelfvertrouwen bevorderen.
- De persoon zijn/haar verhaal laten doen en de ruimte geven om angst, moeilijkheden en emoties te uiten.
- Het spreekritme respecteren.

Identificatie bij de sociale intake

- Bij voorkeur, indien mogelijk, gebruikmaken van een aangepaste en vertrouwelijke plek zodat de persoon de kans krijgt zich vlotter te uiten (weg van pottenkijkers, voorbijgangers etc.).
- Vragen aan de persoon hoe hij/zij in België aanbeland is, via welke route, met welke transportmiddelen?
- Voorbeeld: indien de persoon via Libië is gereisd, kunt u extra benadrukken dat u weet 'dat het toch wel een moeilijke situatie moet geweest zijn in Libië'. Zo weet de persoon dat u zelf op de hoogte bent van wat ginds gebeurt en zal hij/zij daar zelf makkelijker kunnen over praten.
- Vragen of de persoon geweld ontvlucht is en welk type geweld, vragen of hij/zij geconfronteerd werd met geweld tijdens de route en hier in België.

Identificatie bij de medische intake

- Het lichamelijk onderzoek is soms de trigger die de persoon ertoe aanzet te praten, want het lichaam wordt ontbloot: littekens op het lichaam die getuigen van het geweld en die een aanknopingspunt kunnen zijn tijdens een medisch onderzoek.
- Een ongewenste zwangerschap, een infibulatiescheur (type 3 VGV), of een SOA kunnen het gevolg zijn van een verkrachting in het land van herkomst, voor, tijdens of na de vlucht. Dit kan gediagnosticeerd worden bij de medische intake.

Ten slotte kan het ook gebeuren dat de identificatie van een problematiek van seksueel geweld tot stand komt via een andere hulpverlener van het centrum, buiten de sociale of medische intake. De professionele hulpverlener/hulpverleenster die het vertrouwen gekregen heeft, raadt de persoon aan hierover te spreken met zijn/haar referent/referente. Indien de betrokken persoon aangeeft hulp nodig te hebben, kan deze vertrouwenspersoon de oriëntatie vereenvoudigen.

3.2. SIGNALLEN VOOR IDENTIFICATIE

Elk element afzonderlijk vormt geen 'bewijs' dat de persoon slachtoffer was van seksueel geweld, maar het samen voorkomen van meerdere signalen, moet de hulpverlening ertoe aanzetten zich vragen te stellen:

- Het land of de landstreken vanwaar de personen afkomstig zijn, of waar ze doorheen gereisd zijn op hun vluchtroute, alsook de lengte of duur van de reis (bv.: personen die via de zee gekomen zijn, of die via gevaarlijke landen gekomen zijn, zoals Libië).
- De klinische symptomatologie van de personen (zie onderdeel 1.3 consequenties)
- Aanwezigheid van een ongewenste zwangerschap, en soms de vraag tot abortus
- Moeite ervaren om te investeren in de zwangerschap, om de pasgeborene te accepteren
- Geweldpleging op het kind (geboren uit een verkrachting)
- Verspreide fysieke pijn: hoofdpijn, bekkenpijn

Aandachtspunt

De symptomen van psychisch lijden en/of psychische trauma's kunnen sterk verschillen van cultuur tot cultuur. Het komt er dus voor de hulpverlener op aan, open te blijven staan voor andere manieren om leed uit te drukken dan die waarmee men zelf vertrouwd is. Vaak is het moeilijk bij een klinisch onderzoek van vluchtelingen het onderscheid te maken tussen de gevolgen van een seksueel trauma en de gevolgen van andere trauma's, aangezien deze personen mogelijk ook andere vormen van geweld ervaren hebben of nog steeds ervaren.

3.3. VOORBEELDVRAGEN

Tip! De beste vragen zijn diegene die men naar eigen gevoel zelf kan stellen, die niet kunstmatig of geforceerd overkomen. De vragen moeten eenvoudig zijn en aangepast aan de leeftijd en de maturiteit van de persoon. Onderstaande lijst is bedoeld als leidraad.

Voorbeelden van vragen die u kunnen helpen seksueel geweld te identificeren:

- Heeft iemand u ooit pijn gedaan? In uw land, of hier?
- Hoe verliepen uw kinderjaren?
- Bent u bang van iemand hier in België?
- Hebt u in uw leven ooit een negatieve ontmoeting gehad? (Bv.: een persoon tegengekomen met vreemd, ongepast gedrag?)
- Denkt u dat het van belang is een psychologische begeleiding op te starten in verband met de problemen die u eventueel ervaren hebt met uw lichaam, uw vrouwelijkheid/mannelijkheid, uw intimiteit?

4 | Stappen na de identificatie

Preambule

De persoon die internationale bescherming aanvraagt, krijgt informatie over de begeleiding die kan aangeboden worden op verschillende domeinen. De betrokken persoon beslist zelf over welke aspecten van dit aanbod hij/zij wenst gebruik te maken. De enige uitzondering op deze regel betreft acties in hoogdringende situaties.

Binnen de opvangstructuur kan het begeleidingsaanbod georganiseerd worden door verschillende medewerkers/mede-

werksters of diensten. Ook op externe partners kan beroep gedaan worden.

De opvangstructuur organiseert de overleg- en communicatiekanalen tussen de verschillende professionele hulpverleners om het aanbod maximaal te coördineren.

Indien de persoon geen verdere stappen wenst te ondernemen, blijf dan luisterbereid en beschikbaar en nodig hem/haar uit terug te keren wanneer hij/zij hier klaar voor is.

4.1. OP PSYCHOSOCIAAL VLAK

Hulpverleners moeten rekening houden met een **gevoel van onmacht** dat onvermijdelijk zal optreden in bepaalde situaties. Het verhaal van een slachtoffer van seksueel geweld kan heel ingrijpend en verwarrend zijn voor de hulpverlener van dienst.

Tegenover ontredde is het van primordiaal belang een **kwalitatief luisterend oor te bieden** om een vertrouwensband te scheppen:

- Zichzelf beschikbaar en toegankelijk opstellen om te vermijden dat de persoon opnieuw slachtoffer wordt
- Zich er bewust van zijn dat de persoon die men aanhoort zich soms voor de allereerste keer blootgeeft
- Begrijpen dat de persoon die zich blootgeeft, al heel wat obstakels overwonnen heeft voor het zover komt: de angst veroordeeld te worden, schaamte, schuldgevoel, angst voor represailles, angst verkeerd te doen, etc.

Het is dus aan het psychosociale team om zich over de volgende punten te buigen:

- Het veiligheidsniveau evalueren (bv. indien het seksueel geweld plaatsvond in het centrum of in de nabijheid ervan)
- De behoefte aan psychologische begeleiding van de persoon evalueren
- Informatie verstrekken over de mogelijkheid een psycholoog te raadplegen, over de voordelen van dit soort zorg, proberen de gangbare opvattingen inzake de associatie tussen 'gek zijn' en psychologische zorg af te bouwen, begeleiden naar adequate diensten
- Informeren over de mogelijkheid tot begeleiding door een gespecialiseerde organisatie voor seksueel geweld (zie contactlijst) en begeleiding bieden bij het nemen van contact.

4.2. OP HET VLAK VAN GEZONDHEID

Indien de verkrachting minder dan een maand geleden plaatsvond, kan het aangewezen zijn het slachtoffer te begeleiden naar een van de **erkende zorgcentra na seksueel geweld (ZSG)**, waar 24/24 psychologische zorg geboden wordt met mogelijkheid ter plaatse klacht in te dienen via speciaal opgeleide politieagenten (zie adressen onder contacten):

- Zich, indien mogelijk, binnen de 72 uur na de feiten aanmelden voor een betere preventie van SOA's, HIV en zwangerschap, en om forensische staalafnames te kunnen doen.
- Zich niet wassen of niet urineren indien de termijn niet al te lang is (of, indien mogelijk, de urine bewaren en het gebruikte toilet papier)
- De kleren die men droeg meebrengen, alsook elk ander spoor van de agressie, in een papieren zak (of vervangkleren meenemen indien u de kleren op dat moment nog draagt).

Indien er nog geen zorgcentrum na seksueel geweld bestaat in de nabijheid van het opvangcentrum, ga dan naar het dichtstbijzijnde ziekenhuis, meer bepaald via de spoeddienst. De arts zal ook een seksuele-agressie-set kunnen gebruiken. Deze set bevat materiaal om zo veel mogelijk bewijzen te verzamelen voor de seksuele agressie en zo nauwkeurig mogelijk. Het slachtoffer is vrij al dan niet klacht in te dienen.

- Een raadpleging organiseren bij de medische dienst
- De betrokken persoon alléén zien (zonder kinderen, zonder partner of familie), en indien nodig voor een neutrale tolk zorgen die opgeleid is in gendergerelateerd geweld
- Bijkomende onderzoeken voorstellen in functie van de antecedenten en klachten van de persoon:
 - Lichamelijk onderzoek op basis van de anamnese om op zoek te gaan naar sporen van slagen en verwondingen
 - Laboratoriumtests om op zoek te gaan naar seksueel overdraagbare aandoeningen in geval van seksueel geweld
 - Een zwangerschapstest en de verschillende mogelijkheden uitleggen in verband met ongewenste zwangerschap
- Gezamenlijk de noodzaak evalueren tot psychologische steun en dit bespreken met collega's van de psychosociale dienst.
- De persoon informeren over contraceptieve middelen die beschikbaar zijn in het opvangcentrum en die hij/zij kan gebruiken
- Indien gevraagd wordt het geweld (fysiek of psychologisch) te attesteren, een raadpleging organiseren bij de dokter van het centrum. Indien dit niet mogelijk is op het niveau van de medische dienst van het opvangcentrum, de persoon naar een gespecialiseerde dienst doorverwijzen
- Een afspraak maken na elke externe consultatie om de balans op te maken met de persoon en een goede coördinatie van het zorgtraject te garanderen.

4.3. OP JURIDISCH VLAK

SITUATIE 1 - Seksueel geweld in België

De persoon kan klacht indienen.

↳ Informeren over de mogelijkheid klacht in te dienen en over de procedure, indien de agressie plaatsvond in België (echter, indien de persoon niet of niet meer ingeschreven is bij de Dienst Vreemdelingenzaken, kan het indienen van klacht hem/haar blootstellen aan andere risico's in termen van verblijf).

Daarvoor kan hij/zij zich naar het politiebureau van het arrondissement van het opvangcentrum of van de plaats van het misdrijf begeven, of een schrijven richten tot het Parket van de procureur des Konings. De politieagent moet een proces-verbaal opstellen en contact opnemen met het Parket, dat de vrijheid behoudt al dan niet gevolg te geven aan de klacht.

Vermeld of op een afspraak met de politie een tolk nodig is en voor welke taal.

Om geïnformeerd te worden over het gevolg dat aan de klacht gegeven wordt, moet de persoon een verklaring van benadeelde persoon indienen na afloop van de klachtneerlegging.

Rechten van de benadeelde persoon:

- Geholpen of vertegenwoordigd worden door een advocaat
- Aan het dossier mag eender welk nuttig document toegevoegd worden
- Geïnformeerd worden over een eventuele klassering zonder gevolg, alsook over het motief hieromtrent
- Verwittigd worden van de opening van een onderzoek en de vastlegging van een zittingsdatum voor het onderzoeksgerecht en voor het vonnisgerecht

De persoon kan beroep doen op de 'Dienst Politiebijstand aan Slachtoffers' als ondersteuning in dit proces. Dit is een psychosociale dienst die samenwerkt met de politie en de persoon begeleidt bij de voorbereiding tot de klachtneerlegging.

Wat doen met de vermeende dader (aangeduid door het slachtoffer), indien beiden samen in het centrum verblijven?

1

Indien de vermeende dader een verzoeker internationale bescherming is:

- Het slachtoffer kan klacht neerleggen bij de politie;
- Het centrum evalueert de veiligheid van het slachtoffer en gaat over, indien nodig, tot transfer naar een ander centrum zolang het onderzoek niet afgerond werd.

2

Indien de vermeende dader een personeelslid van het centrum is:

- Het slachtoffer kan klacht neerleggen bij de politie;
- De centrumdirectie moet een interne disciplinaire procedure opstarten voor grensoverschrijdend gedrag.

De beslissing klacht neer te leggen ligt altijd bij het slachtoffer.

Er bestaan echter **uitzonderingen** betreffende de opheffing van het beroepsgeheim:

1

Wat betreft de professionele hulpverleners die gebonden zijn aan het beroepsgeheim (artsen, sociaal assistenten, psychologen, etc.), zijn de **bepalingen met betrekking tot de voorwaarden tot opheffing van het beroepsgeheim** van toepassing (artikel 458 bis van het strafwetboek en artikel 29 van de medische deontologie).

“De arts die vermoedt dat een kwetsbaar persoon in een ernstig en dreigend gevaar verkeert of dat er aanwijzingen zijn van een gewichtig en reëel gevaar dat andere kwetsbare personen het slachtoffer worden van mishandeling of verwaarlozing, kan op grond van zijn wettelijke hulpverleningsplicht, de procureur des Konings inlichten wanneer hij zelf of met hulp van anderen de fysieke of psychische integriteit van die personen niet kan beschermen (art. 29 van de Code van medische deontologie van 3 mei 2018).”¹⁵

2

In het geval van minderjarigen heeft elke persoon uit de omgeving die een vermoeden heeft van seksueel misbruik, de plicht de feiten te melden (familie, vrienden/vriendinnen, leerkrachten, etc.).

De professionele hulpverlener die vreest voor een ernstig gevaar voor het slachtoffer, moet dit melden aan de directie met de bedoeling de situatie te evalueren en de beslissing te nemen de procureur des konings te verwittigen.

SITUATIE 2 - Seksueel geweld in het land van herkomst

- De persoon aanmoedigen met zijn/haar advocaat een aanvraag op grond van seksueel geweld te bespreken en zich te informeren over zijn/haar rechten, het functioneren van de procedure, het verloop van het onderhoud met het CGVS, etc.
- Voorstellen aan de persoon om, indien mogelijk, de voornaamste elementen die hem/haar ertoe gebracht hebben te vluchten op papier te zetten, als voorbereiding op het gesprek met de advocaat.

Elementen waarmee rekening gehouden moet worden om te begrijpen hoe moeilijk het is voor slachtoffers om bewijselementen te leveren tijdens het onderhoud met het CGVS

- Moeilijkheden voor personen die slachtoffer zijn van seksueel geweld om **precieze en gedetailleerde verklaringen** af te leggen over het ondergane geweld (traumatisch geheugen) en/of schaamte om het ondergane seksuele geweld naar buiten te brengen.
- Moeilijkheden om over **materiële bewijzen** te beschikken, daar het moeilijk is een verkrachting die meerdere maanden vóór de aankomst in België gebeurde, medisch te attesteren.
- **Vertalingsproblemen:** de vertaler beschikt niet altijd over het juiste vocabularium of is gegeneerd om woorden in verband met seks te vertalen.

¹⁵ Art. 29 van de deontologische medische code van 3 mei 2018. Retrieved from: <https://www.ordomedic.be/nl/code-2018/hoofdstuk/respect>

4.4. VEILIGHEID IN HET CENTRUM

→ Zie transversale fiche 6 'Veiligheid in het opvangcentrum' voor algemene maatregelen met het oog op het inperken van gendergerelateerd geweld in het centrum. Hier worden de maatregelen specifiek met betrekking tot seksueel geweld opgesomd.

Indien u tot actie moet overgaan en de politie of het parket moet bellen:

Levensbedreigende situatie (gevaar voor de veiligheid van personen):
Politie 101

Verontrustende situatie, maar niet levensbedreigend:

Vraag de inspecteur van politie die belast is met zedenfeiten of de referentiemagistraat voor zedenfeiten (parket) die speciaal opgeleid zijn inzake seksueel geweld.

- Waakzaam zijn en regelmatige individuele ontmoetingen organiseren met de betrokken persoon (om informatie te verschaffen en afspraken te maken betreffende de te nemen stappen). Indien nodig beroep doen op neutrale tolken, bij voorkeur opgeleid in gespreksvoering rond gendergerelateerd geweld.
- Een veiligheidsplan opstellen met de betrokken persoon: welke maatregelen nemen indien men zich niet veilig voelt, wie kan gecontacteerd worden en hoe kan een vertrek uit het opvangcentrum voorbereid worden (bv. zak met kleren en belangrijke voorwerpen, kopie van papieren op een veilige plek, etc.)?
- Erop aandringen bij iedereen van het team dat de wederzijdse communicatie discreet moet zijn en dus moet verlopen op basis van het beroepsgeheim (bv. een situatie niet bespreken tijdens een koffiepauze etc.).
- Samenwerken met de lokale politiediensten om de omgeving van het centrum te beveiligen.
- Zich ervan vergewissen dat het centrumpersoneel de deontologische code en het ministerieel besluit voor het opvangnet (titel IV, artikel 50 van de opvangwet van 2007) respecteert. Hierin wordt de aard van de relaties tussen personeelsleden en bewoners/bewoonsters van het opvangcentrum gedefinieerd en duidelijk gestipuleerd dat *"diegene die tewerkgesteld wordt door het opvangcentrum, geen voordeel mag halen uit de positie van hulpverlener"*.

5

| Praktische hulpbronnen

Voor een overzicht van gespecialiseerde organisaties, raadpleeg de sociale kaart via de site ACCESS EU: <https://www.we-access.eu/nl/kaart>

www

INDIVIDUELE ZORGVERLENING BIJ SEKSUEEL GEWELD < 1 MAAND

Zorgcentra na seksueel geweld (ZSG)

- Medische en psychologische begeleiding 24/24 en 7/7
- Forensisch onderzoek met mogelijkheid om klacht in te dienen (seksueel geweld < 1 maand)

Contact

ZSG Brussel

+ 32 (0)2 535 45 42

Via Hoogstraat 320, 1000 Brussel

Metro 2 et 6: station Hallepoort

Premetro: 3 - 4 - 51 halte Hallepoort

CPVS Liège

+ 32 (0)4 367 93 11

cpvs@chu.ulg.ac.be

Ingang via de dienst spoedgevallen CHU

Liège: Urgences des Bruyères,

Rue de Gaillarmont 600, 4032 Chênée

ZSG Gent

+ 32 (0)9 332 80 80

zsg@uzgent.be

Ingang 14 UZ Gent

(UZ Gent, De Pintelaan 185, 9000 Gent)

Tram 4 (laatste halte: UZ)

bus 5 (halte UZ)

INDIVIDUELE ZORGVERLENING OP MIDDELLANGE EN LANGE TERMIJN

SOS Viol

Missie

SOS Viol richt zich tot elke persoon die getroffen is door seksueel geweld, hetzij zelf slachtoffer, hetzij naaste van een slachtoffer, hetzij hulpverlener, ongeacht zijn/haar gender of seksuele oriëntatie.

- Anoniem luisterend oor, gratis, tijdens de week (via het nummer +32 800 98100)
- Psychologisch consult
- Sociale begeleiding
- Juridisch consult

Contact

Coenraetsstraat 23, 1060 Brussel

www.sosviol.be

info@sosviol.be

Gratis nummer: +32 800 98 100

SOS Inceste

Missie

Multidisciplinaire dienst die personen, vrouwen en mannen begeleidt, die geconfronteerd worden/werden met seksueel misbruik binnen het gezin.

- Opvang
- Luisterend oor
- Informatie
- Begeleiding en ondersteuning

Contact

Hansen-Soulielaan 76, 1040 Etterbeek

www.sosinceste.be

sosinceste.belgique@skynet.be

sosinceste@sfere.be

+ 32 2 646 60 73 (Telefonische permanentie op maandag, woensdag en vrijdag van 10u tot 13u)

Brise le silence ASBL

Missie

Vereniging die hulp biedt aan slachtoffers van seksueel, fysiek en/of psychologisch geweld

- Organiseren van praatgroepen (toegankelijk voor vrouwen en mannen, recente of niet-recente slachtoffers)
- Expressieworkshops (kunsttherapie, theater en schrijfworkshop)

Contact

De vzw maakt gebruik van gedeelde lokalen en heeft dus geen vast adres. Ze zijn gevestigd in de streek van Mons-Borinage.

www.briselesilence.be

info@briselesilence.be

+ 32 488 80 06 26

Punt vzw

Missie

- Individuele begeleiding van slachtoffers van seksueel geweld (zowel vrouwen als mannen)
- Praatgroep (gemengd en niet-gemengd)
- Sensibilisering
- Opleiding

Contact

Argentiniëlaan 8000

2030 Antwerpen

www.puntvzw.be

info@puntvzw.be

+ 32 495 30 99 99

GROEPSACTIVITEITEN/PREVENTIE

Garance asbl

Missie

Vereniging die opleidingen voor zelfverdediging en verbale verdediging organiseert, om te leren reageren in geval van ongewenst verbaal of seksueel gedrag. Garance kan gezamenlijke workshops organiseren in opvangcentra.

Contact

Koningstraat 55,

1000 Brussel

www.garance.be

info@garance.be

+ 32 2 216 61 16

Sensoa vzw

Missie

- Vlaamse expertisecentrum voor seksuele gezondheid.
- Opleiding
- Ontwikkeling van tools (bv. 'vlaggensysteem' waarmee nagegaan kan worden of het gedrag tussen personen in bepaalde situaties al dan niet seksueel grensoverschrijdend is)
- Pleidooi

Contact

F. Rooseveltplaats 12 bus 7

2060 Antwerpen

www.sensoa.be

info@sensoa.be

+32 3 238 68 68

6

Bronnen voor verdere studie

- Amnesty International et SOS Viol (2020). **Dossier spécial sur le viol en Belgique**. Retrieved from <https://www.amnesty.be/campagne/droits-femmes/viol/stop-violences-sexuelles>
- Conseil des femmes francophones de Belgique (2014). **Viols et violences sexuelles. Actes du colloque du 26.04.2014. Protocoles de prise en charge des victimes de violences sexuelles à destination des professionnel.le.s de la santé et de la justice**. Brussels : CFFB. Retrieved from http://www.bassenge.be/actualites/cffb_actes_protocole.pdf
- European Women Agency for Fundamental Rights (2014). **Violence Against Women : An EU-wide Survey. Main results**. Brussels, FRA. Retrieved from https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf
- Salmona, M (2013). **Le livre noir des violences sexuelles**. Paris: Dunod, 360 pages.
- United Nations Security Council (2018). **Report of the Secretary-General on conflict-related sexual violence, S/2018/250**. Retrieved from https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2018_250.pdf
- World Health Organisation (2014). **Health care for women subjected to intimate partner violence or sexual violence. A clinical handbook**. WHO/RHR/14.26. Geneva, WHO. Retrieved from <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/vaw-clinical-handbook/en>

Gepubliceerd te Brussel in december 2019

Deze fiche 'Seksueel geweld en internationale bescherming' maakt deel uit van een geheel van 15 didactische fiches, bestemd voor professionals binnen het opvangnetwerk. De bedoeling is een beter begrip te krijgen van gendergerelateerd geweld in het kader van internationale bescherming en hierop te kunnen inspelen.

Deze publicatie werd uitgewerkt, geproduceerd, uitgegeven en gepubliceerd door GAMS België, in partnerschap met Intact en de European Family Justice Center Alliance (EFJCA), met bijdragen van diverse organisaties (isala asbl, La Voix des femmes asbl, Le Monde selon les femmes asbl, Merhaba vzw, Payoke vzw, SOS Viol asbl), in het kader van het project 'Gender-Based Violence and Asylum: an integrated approach'. Het project werd gefinancierd door het programma 'Asylum, Migration and Integration Fund (AMIF)' van de Europese Commissie (D. G. Migration and Home Affairs).

Het geheel van de fiches en de namen van de personen die bijgedragen hebben tot deze opdracht, vindt men op de website www.gbv-asylum-hub.be

Verantwoordelijke uitgever

GAMS Belgique - GAMS België

Gabrielle Petitstraat, 6 - 1080 Brussel
www.gams.be
info@gams.be

De specifieke fiche 'Seksueel geweld en internationale bescherming' kon beroep doen op de expertise van **SOS Viol**
www.sosviol.be

Dit project werd financieel ondersteund door

Towards a more integrated migration policy, made possible by the AMIF

In partnerschap met

